

**Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
(ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ)
ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ**

ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΙΩΑΝΝΑ (υπ. Δρ., MPhil, πτ. Θεολογίας, Φιλοσοφίας, ΧΑΣΟΟ)

Στις τελευταίες δεκαετίες η κοινωνία μας έχει υποστεί σοβαρές αλλαγές οι οποίες έχουν μεγιστοποιήσει την πολυπλοκότητα της καθημερινής ζωής. Αυτές οι αλλαγές είναι ορατές σε όλους τους τομείς της ανάπτυξης του ανθρωπίνου πολιτισμού, αλλά ιδιαίτερα τις εντοπίζουμε στις οικονομικές και κοινωνικές δομές, στους θεσμούς και στις παραδοσιακές μορφές καθημερινής ζωής, στην πολιτική ζωή στην ανέλιξη του βιοτικού επιπέδου, στην επιστήμη και στη σύγχρονη τεχνολογία.

Οι αλλαγές αυτές σηματοδοτήθηκαν από την κρατικοποίηση της κοινωνίας, από την αύξηση του καταναλωτισμού και του υλισμού, από την εξάπλωση του πολιτισμικού ατομικισμού και την ιδιωτικοποίηση της θρησκευτικής πίστης.

Σε μια περίοδο σχετικά μικρή οι παραδοσιακές κοινωνικές δομές –όπως η οικογένεια και οι θρησκείες-, που αποτελούσαν τις βασικές αρτηρίες του αξιακού συστήματος του ανθρωπίνου πολιτισμού άρχισαν να υφίστανται σοβαρή κρίση. Φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας άρχισαν να γνωρίζουν εξάπλωση, όπως για παράδειγμα η αύξηση της βίας, η νεανική αυτοχειρία και η εξάπλωση της χρήσης των τοξικών ουσιών. Όλα αυτά μαζί με τη χαμηλή αυτοεκτίμηση, και την απώλεια του νοήματος της ζωής είναι η προέκταση μιας κοινωνίας στην οποία διαπιστώνουμε μια σημαντική έλλειψη αξιών.

Ιδιαίτερα οι νέοι διαπιστώνουν ότι είναι ολοένα και πιο δύσκολο να εντοπίσουν ένα σταθερό έδαφος για να οικοδομήσουν τον δικό τους ηθικό κώδικα, και η έλλειψη αυτής της σταθερής βάσης τους κάνει να αισθάνονται αβέβαιοι και ανασφαλείς.

Χωρίς να θέλαμε να μακρύνουμε το λόγο μας για θέματα για τα οποία έχουν ήδη γραφτεί πάρα πολλά, θα λέγαμε επιγραμματικά ότι η κοινωνία μας βρίσκεται στα πρόθυρα μιας σημαντικής κρίσης ηθικών αξιών και που όπως πολύ χαρακτηριστικά ο W. Lippman επεσήμανε: αυτή η ηθική κρίση δεν είναι αποτέλεσμα

κάποιας εξωτερικής απειλητικής και εχθρικής παρεμβολής, αλλά κάτι βαθύτατα προσωπικό.

Μέσα σε αυτή την περιρρέουσα ατμόσφαιρα η ικανότητα ηθικής κρίσης των παιδιών δέχεται περισσότερη επίδραση από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και λιγότερο από τις παραδοσιακές μορφές διαμόρφωσης της ηθικής όπως το σχολείο και η οικογένεια. Αυτή η έμφαση που δίνεται προς την καλπάζουσα εξέλιξη της τεχνολογίας και στον χρησιμοθηρισμό, μεταθέτει το κέντρο βάρους των προτεραιοτήτων των παιδιών (και των δικών μας ίσως ;) περισσότερο στην αναζήτηση γνώσεων και λιγότερο στην καλλιέργεια των ανθρωπιστικών προτύπων.

Το σχολείο σαν δέκτης όλων αυτών των αλλαγών θα πρέπει να αναθεωρήσει τους στόχους του, αλλά και τις μεθόδους που χρησιμοποιεί για την επίτευξη αυτών των στόχων. Για χρόνια το σχολείο θεωρούνταν ότι έχει την υποχρέωση και την αποστολή να διαμορφώσει και να μεταδώσει αξίες. Γενικά θα λέγαμε ότι η αγωγή είναι τόσο παλιά όσο και η εκπαίδευση. Σε παγκόσμιο επίπεδο η εκπαιδευτική διαδικασία είχε πάντοτε δύο στόχους. Την προαγωγή της διανοητικής και ηθικής προσωπικότητας του διαπαιδαγωγούμενου. Ο καθηγητής κ. Μαρκαντώνης είχε μιλήσει στο τελευταίο Ευρωπαϊκό συνέδριο για τις αξίες στην εκπαίδευση, που είχε γίνει στην Ελλάδα , με τον εξής τίτλο: «*Αγωγή χωρίς αξίες είναι εκπαίδευση χωρίς παιδεία*», δίνοντας έτσι καίρια το στίγμα της αδιάσπαστης ένωσης των αξιών με την εκπαίδευση που παρέχουμε στους νέους μας.

Τι εννοούμε όμως λέγοντας *αξίες*. Στην παγκόσμια βιβλιογραφία φαίνεται να υπάρχει κάποιος κοινός τόπος για τον καθορισμό των αξιών, αλλά η διαφορετικότητα που εντοπίσαμε είναι τόσο εμφανής, ώστε να μην μπορούμε να δώσουμε μια καθολικής ισχύος απάντηση για το πρόβλημα του καθορισμού των αξιών. Πολύ περισσότερο μας δυσκόλεψε ο καθορισμός των μεθόδων διδασκαλίας αυτών των αξιών. Μέσα σε αυτή τη σύγχυση διαπιστώσαμε περισσότερο μια προσπάθεια επίρριψης ευθυνών: στην οικογένεια στο σχολείο στο εκπαιδευτικό σύστημα.... και λιγότερο μια υπεύθυνη απάντηση για τα προβλήματα που δημιουργούνται από την κρίση των αξιών.

Συνεπώς το καίριο ερώτημα για εμάς ήταν: πως καθορίζουμε τις αξίες και πως μπορούμε να τις διδάξουμε. Σε αυτό όμως θα επανέλθουμε και στη συνέχεια της εισήγησής μας.

Μέσα από την αναζήτησή μας διαπιστώσαμε ότι οι αξίες που φέρονται ως πρωταρχικές είναι περίπου 9 και αυτές με τις σειρά τους μας παραπέμπουν σε πολύ περισσότερες «δευτερεύουσες» αξίες. (Πάντα βέβαια αναφερόμαστε στις αξίες του δυτικού πολιτισμού, οι οποίες τουλάχιστον φαινομενικά διαφοροποιούνται από αυτές του ασιατικού). Για πολλούς οι αξίες είναι στάσεις ζωής κοινωνικά, πολιτιστικά και θρησκευτικά αποδεκτές. Για άλλους οι αξίες είναι η ηθική ιεράρχηση των πράξεών μας, ενώ για άλλους είναι ένα θέμα προτεραιοτήτων.

Ο κοινός τόπος όλων ήταν ότι οι υπάρχουν κάποιες παραδοσιακές αξίες που με κάποιους μηχανισμούς μεταδίδονται από τη μία γενιά στην άλλη, ενώ ταυτόχρονα είναι διάχυτη και η πεποίθηση της μεταβολής των κριτηρίων των αξιών. Πιο απλά: η αξία είναι μια συνισταμένη που καθορίζεται από το τρίπτυχο άνθρωπος-χώρος – χρόνος, και μεταβάλλεται με την αλλαγή των παραγόντων που αναφέραμε.

Όλες αυτές οι προσπάθειες εννοιολογικού καθορισμού των αξιών έχουν τις ρίζες τους στις επιστημονικές, φιλοσοφικές, ψυχολογικές, πολιτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές μεταβολές των νεωτέρων χρόνων. Μέσα σε αυτή την διαρκώς μεταβαλλόμενη ατμόσφαιρα η ανάγκη καθορισμού των αξιών είναι αίτημα επιτακτικό, όπως επίσης είναι επιτακτική η ανάγκη να αντέχουν αυτές οι αξίες στον κριτικό λόγο καθώς η κατηγορία του αυτονόητου είναι πλέον παρελθόν για τον άνθρωπο της μετακαντιανής εποχής.

Οι αξίες και οι στάσεις/πρότυπα ζωής είναι οι ουσιαστικοί παράγοντες κάτω από τους οποίους προσδιορίζουμε τις σχέσεις μας με τους άλλους και με το περιβάλλον. Κάτω από την επιρροή τους διαμορφώνουμε τις δραστηριότητές μας επιδιώκοντας ένα βιώσιμο μέλλον.

Αν και δεν μπορούμε να απελευθερωθούμε από τη γνωστική κατανόηση οι αξίες και οι στάσεις ζωής αφορούν μια καθαρά συναισθηματική διάσταση ζωής. Οι αξίες λοιπόν αν και φαίνονται να έχουν καθολική ισχύ εντούτοις διαφέρουν πολλαπλά. Οι αξίες είναι μακροπρόθεσμα πρότυπα ή αρχές που αποτελούν τα κριτήρια ιδεών και ενεργειών. Είναι οι οδοδείκτες για το καλό τη το κακό το πρακτέο ή το φευκτέο.

Αν θα θέλαμε να ανατρέξουμε στο παρελθόν των αξιών θα λέγαμε ότι η εμφάνιση της ηθικής συμπίπτει με την εμφάνιση του πολιτισμού διότι πρακτικά είναι αδύνατο να διαχωρίσουμε την εμφάνιση του πολιτισμού από την εμφάνιση μιας

αγωγής που προάγει ηθικές αξίες. Οι αξίες μάλιστα ήταν πάντα το προπύργιο της συντήρησης και εξέλιξης του πολιτισμού. Δύο χιλιετίες πριν ο Αριστοτέλης είχε επισημάνει το αντιθετικό ζεύγος αρετή- πτώση. Ο έλληνας φιλόσοφος είχε επίσης τονίσει την αναγκαιότητα της καθημερινής άσκησης των αρετών για μια ολοκληρωμένη αγωγή.

Μέχρι τον αιώνα που μας πέρασε οι αρχαιοελληνικές αρετές ταυτίζονταν σχεδόν με αυτό που η σύγχρονη ηθική ονομάζει αξίες.

Ο όρος όμως *αξίες* (που αυτονομούνται από τις αρετές) μας παραπέμπει στον Νίτσε ο οποίος αναφερόμενος στην υπεροχή του ανθρωπίνου είδους διέκρινε την ικανότητα του να δημιουργεί το καλό και το κακό. Τόσο ο Νίτσε όσο και ο Βέμπερ αργότερα επεδίωξαν να υποτάξουν τις υποκειμενικές αξίες στην υπηρεσία του κοινού αγαθού. Οι αξίες λοιπόν και οι αρετές δεν είναι έννοιες κατ'ανάγκη ταυτόσημες. Η αρετή είναι η καθ' ἑξιν διάθεση του ανθρώπου για την πραγματοποίηση του καλού. Η αξία είναι η ποιότητα των πραγμάτων που τα καθιστά επιθυμητά. Αν και οι αρετές και οι αξίες συχνά διασταυρώνονται εντούτοις οι αξίες έχουν σαφώς ευρύτερο εννοιολογικό περιεχόμενο από τις αρετές. Οι αξίες εκτείνονται πέρα από τις αρετές περιλαμβάνοντας ο,τιδήποτε «καλό» στον άνθρωπο: βιολογικά, πνευματικά ή ηθικά σύμφωνα με μια ιεραρχία που έχει τις ρίζες της στην ανθρώπινη φύση.

Η αλλαγή αυτή στο λεξιλόγιο είναι μια πραγματική επανάσταση στην ανθρώπινη σκέψη. Οι αξίες εννοιολογικά μας παραπέμπουν σε μια σχετικότητα της ηθικής, η οποία πλέον προσλαμβάνει χρηστικό και λειτουργικό χαρακτήρα και διακρίνεται για την διαφορετικότητά της σε λαούς και άτομα.

Αν λάβουμε υπόψιν μας ότι η ανάπτυξη μιας υγιούς προσωπικότητας είναι η ουσία της εκπαίδευσης των αξιών και την πάντα επίκαιρη επισήμανση του Lipmann ότι δηλαδή είμαστε στα πρόθυρα μιας βαθιάς ηθικής κρίσης, τότε αντιλαμβανόμαστε πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του σχολείου στη διαμόρφωση αυτών των αξιών.

Οι εκπαιδευτικοί διαπιστώνοντας αυτή τη σύγχυση καθορισμού των αξιών από νέους, έχουν προοδευτικά διευρύνει τον παραδοσιακά τριπλό άξονα της εκπαίδευσης (ανάγνωση, γράψιμο, αριθμητική/ Reading, Writing, Arithmetic) συμπεριλαμβάνοντας το σεβασμό και στην ευθύνη (Respect, Responsibility).

Μια ουσιαστική ερώτηση βέβαια στην εκπαίδευση αξιών είναι το εάν μεταφέρει από τη μια γενιά στην άλλη ένα παραδοσιακό σύστημα αξιών, το οποίο βασίζεται σε μια διάκριση σωστού-λάθους ή εάν βοηθάει ουσιαστικά τους νέους να διαμορφώσουν το δικό τους αξιακό σύστημα. Πολλοί εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι είναι αναπόφευκτο να διαμορφώνουν οι ενήλικοι το σύστημα αξιών των ανηλίκων ακόμα και όταν οι νέοι φαίνονται να έχουν τον καθοριστικό ρόλο στην επιλογή των αξιών αυτών. Υπάρχει όμως και μια άλλη μερίδα εκπαιδευτικών που υποστηρίζουν ότι οι αξίες θα πρέπει να μεταφέρονται με έναν τρόπο που να θυμίζει έντονα κατήχηση και μάλιστα στην πιο αυστηρή μορφή της.

Τα προγράμματα που στηρίζονται στην ελεύθερη συναίνεση των νέων στη διαμόρφωση του αξιακού τους συστήματος, και που τους δίνουν πρωταρχικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων ήταν πιο κοντά στις αντιλήψεις μας, όταν διαμορφώναμε το πλάνο σύμφωνα με το οποίο θα δουλεύαμε με τους μαθητές μας πάνω στις αξίες.

Το πρωταρχικό μας λοιπόν ερώτημα ήταν και είναι αν θα υπαγορεύσουμε τις αξίες στους μαθητές μας ή εάν θα τους επιτρέψουμε ελεύθερα να αποφασίσουν ποιες αξίες θα υιοθετήσουν στη ζωή τους.

Γενικά οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί που επιλέγουν να εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα διδασκαλίας αξιών εστιάζουν κυρίως σε πυρήνες που γίνονται αποδεκτοί από όλους τους πολιτισμούς. Οι αξίες αυτές που προβάλλονται παγκόσμια αν και έχουν την καταγωγή τους στα θρησκευτικά συστήματα των λαών παρόλα αυτά αποτελούν ατομικές κατακτήσεις.

Πάνω σε αυτές τις βασικές, πυρηνικές αξίες, όπως θα λέγαμε, και που από τις οποίες απορρέουν άλλες «δευτερεύουσες», επιλέξαμε να αναπτύξουμε τις δραστηριότητές μας. Αυτές οι αξίες αναγνωρίζονται από όλους τους πολιτισμούς, όλες τις φωτισμένες θρησκείες και σε όλα τα δημοκρατικά και ευνομούμενα κράτη.

Η αγωγή σε αυτό ακριβώς αποσκοπεί, στο να δημιουργήσει αυτό ακριβώς το θεμελιώδες επίπεδο ηθικής σκέψης και πράξης και που συνήθως διαμορφώνεται σε μικρή ηλικία.

Οι ψυχολόγοι και οι παιδαγωγοί συμφωνούν ότι η προσωπικότητα του ανθρώπου έχει διαμορφώσει τα βασικά της χαρακτηριστικά από την νηπιακή κιόλας ηλικία και το σύστημα αξιών έχει ήδη διαμορφωθεί στα παιδιά πριν αυτά φτάσουν στο σχολείο. Συνεπώς οι βασικές αρχές έχουν εμπνευστεί στα παιδιά από το στενό οικογενειακό περιβάλλον το οποίο ασκεί και τη βασικότερη επιρροή στη διαμόρφωση

του υπερεγώ (για να χρησιμοποιήσουμε τη φροϋδική ορολογία). Βέβαια ο άνθρωπος δέχεται τα ποικίλα ερεθίσματα του περιβάλλοντος και τροποποιεί σε όλη τη διάρκεια της ζωής του τις ιδέες και τις στάσεις του, αλλά το σύστημα αξιών που έχει υιοθετηθεί από κάποιον άνθρωπο προοδευτικά γίνεται μάλλον ανθεκτικότερο στα εξωτερικά ερεθίσματα.

Συνεπώς η επίδραση της διδασκαλίας κάποιων αξιών είναι ασθενέστερη στους μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ο William Glasser, παρόλα αυτά αναφέρει στο βιβλίο του « Reality therapy – a new approach to psychiatry» ότι ποτέ δεν είναι αργά για να διδάξουμε αξίες και να ενισχύσουμε την ηθική των ανθρώπων. Η σημαντικότερη αξία για αυτόν είναι η ευθύνη και οι δάσκαλοι σπανίως αντιλαμβάνονται την ισχυρή επίδραση της διδασκαλίας που ασκούν με το προσωπικό τους παράδειγμα.

Ο Kirschenbaum πιστεύει ότι η αποτελεσματικότερη διδασκαλία των αξιών γίνεται με έναν συνδυασμό των φορέων που ασκούν την αγωγή, όπως είναι οι γονείς, το σχολείο και η ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα.

Αυτό που θα θέλαμε επίσης να επισημάνουμε είναι ότι η παραδοσιακή εκπαίδευση πάντα συμπεριλάμβανε τη διδασκαλία των αξιών σε μαθήματα, όπως η λογοτεχνία, οι κοινωνικές επιστήμες ή η ιστορία. Οι μαθητές όμως σπάνια ενστερνίζονταν τις αξίες που οι καθηγητές νόμιζαν ότι είχαν διδάξει. Έτσι ένα επίσης αναγκαίο ερώτημα ήταν αν θα μπορούσαμε με κάποιο τρόπο να ενισχύσουμε τη διδασκαλία των αξιών.

Ενσωματώνοντας, λοιπόν, τη διδασκαλία των αξιών «αόρατα» μέσα στη διδασκαλία όλων των μαθημάτων προσπαθήσαμε να αποφύγουμε αυτή τη διάσπαση που παρατηρείται σε ειδικά προγράμματα ή μαθήματα διδασκαλίας αξιών. Σκοπός είναι να βοηθήσουμε τους μαθητές να χτίσουν το δικό τους σύστημα αξιών μέσα από μια ολιστική προσέγγιση της παρεχομένης μαθησιακής διαδικασίας.

Οι μαθητές μέσα από μαθήματα (ανάγνωσης γραφής) , από συζητήσεις, αντιδράσεις σε ερεθίσματα, γεγονότα της καθημερινής ζωής, αλλά και μέσω μιας επικοινωνίας με άλλους μαθητές σε όλη την Ευρώπη, μαθαίνουν να υιοθετούν κοινές αξίες και σεβασμό για την ατομικότητα των άλλων. Πολύ γρήγορα οι αντιλαμβάνονται ότι έχουμε τη δική μας κοινότητα την Ευρωπαϊκή με αξίες που είναι από όλους αποδεκτές και με αργούς ρυθμούς αρχίζουν να «χτίζουν» από κοινού αυτές τις αξίες. Σκοπός μας ήταν να απλωθούμε με μία παγκόσμια ματιά στην κοινότητα

των εθνών και να αντιληφθούμε ότι βασικό γνώρισμα των αξιών είναι η καθολικότητα.

ΠΩΣ ΔΟΥΛΕΨΑΜΕ

Χρησιμοποιήσαμε την σωκρατική διαλεκτική μέθοδο δίνοντας την δυνατότητα στα παιδιά να σκεφθούν, να προβληματιστούν και να κατανοήσουν μόνα τους την αξία που άλλοτε φανερά και άλλοτε σε λανθάνουσα μορφή βρισκόταν σε κείμενα ή γεγονότα, έτσι ώστε να δημιουργήσουν το δικό τους σύστημα αξιών.

Αναλυτικά οι στρατηγικές που χρησιμοποιήσαμε περιελάμβαναν:

1. Την ολόπλευρη καλλιέργεια του ανθρώπου απευθυνόμενοι όχι μόνο στη νόηση, αλλά και στη βούληση και στο συναίσθημα
2. Την επιλογή θεωρητικών κειμένων στα οποία υποκρύπτονται αξίες και ενθάρρυνση της μελέτης και του προβληματισμού πάνω σε αυτές.
3. Την χρήση λογοτεχνικών αποσπασμάτων και γεγονότων της καθημερινής ζωής σε μια προσπάθεια ευαισθητοποίησης των μαθητών πάνω σε πανανθρώπινα ιδεώδη.
4. Την σαφή, συνεπή, ειλικρινή επικοινωνία με όλους τους μαθητές.
5. Την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της αυτοεκτίμησης των μαθητών.
6. Την προσπάθεια να αποτελέσουμε ένα καλό πρότυπο πραγμάτωσης των αξιών αυτών.
7. Την ενθάρρυνση της ομαδικής εργασίας με σκοπό την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών και την ενσωμάτωση στη σχολική κοινότητα των παιδιών με μαθησιακές και άλλες δυσκολίες.
8. Την ανάμειξη των γονέων και της κοινότητας σε μαθητικές δραστηριότητες.
9. Την ενθάρρυνση ανάληψης πρωτοβουλιών από τους μαθητές και της ενεργού ανάμειξής τους στα δρώμενα της κοινωνίας και
10. Την ανάπτυξη μιας παιδοκεντρικής μεθόδου διδασκαλίας.

Το πλάνο εργασίας μας (κοινό για όλα τα συνεργαζόμενα εκπαιδευτικά ιδρύματα), βασίστηκε σε μια μηνιαία κατάταξη των αξιών και σε μια ανάπτυξη δραστηριοτήτων που με μικρές παραλλαγές υλοποιήθηκε από όλους τους συμμετέχοντες.

"8 ΑΞΙΕΣ, 8 ΜΗΝΕΣ"

ΜΗΝΑΣ	ΑΞΙΑ	ΔΡΑΣΗ
<i>Οκτώβριος</i>	Υπευθυνότητα, μελέτη και εργασία	<ul style="list-style-type: none"> *Μελέτη και στοχασμός πάνω στην αξία της υπευθυνότητας: Ακρίβεια στην ώρα, φροντίδα των βιβλίων και του σχολικού υλικού, τάξη κατά τις δραστηριότητες, κ.λ.π. * Προσωπικό χρονοδιάγραμμα καθημερινών δραστηριοτήτων . * Προγραμματισμός της σχολικής εργασίας. * Παραγωγή αφισών και δοκιμίων, σχετικές με τη σημασία της μελέτης ως συμβολή μας στην κοινωνία.
<i>Νοέμβριος</i>	Σεβασμός προς τους ανθρώπους και τα πράγματα. Σεβασμός προς τις μειονότητες.	<ul style="list-style-type: none"> * Καλλιτεχνικές δραστηριότητες σχετικές με το θέμα . * Προβληματισμός και γραπτή έκφραση για την πολιτιστική ταυτότητα των κοινωνικών μειονοτήτων. * Ανταλλαγή επιστολών με μαθητές από τα συνεργαζόμενα σχολεία
<i>Δεκέμβριος</i>	Αγάπη	<ul style="list-style-type: none"> *"Δράση αγάπης": επισκέψεις σε ηλικιωμένους, άτομα με ειδικές ανάγκες και αναξιοπαθόντες. * Εκστρατεία: " Ποιο από αυτά που μου ανήκουν το δίνω σε συνάνθρωπό μου; " * Συλλογή χρημάτων για φιλανθρωπικούς σκοπούς * Προγράμματα ευαισθητοποίησης για τη φιλανθρωπία.
<i>Ιανουάριος</i>	Ειρήνη και καταστολή της βίας	<ul style="list-style-type: none"> *Συλλογή αποκομμάτων εφημερίδων με βίαιες ειδήσεις και συζήτηση και προβληματισμός. Οι μαθητές ξαναγράφουν τα άρθρα αντικαθιστώντας τις βίαιες με χαρμόσυνες ειδήσεις. * Συζήτηση και προβληματισμός σχετικά με τη "σχολική ημέρα κατά της βίας" (30 Ιανουαρίου).
<i>Φεβρουάριος</i>	Αλληλεγγύη και Ίσα Δικαιώματα Ανδρών και Γυναικών.	<ul style="list-style-type: none"> * Συζήτηση και προβληματισμός σχετικά με την έκφραση αλληλεγγύης *Προετοιμασία σχεδίων δουλειάς για την "ημέρα της Γυναίκας", αναφορές στο θέμα (8 Μαρτίου).
<i>Μάρτιος</i>	Υγεία: Προσωπική και οδοντική υγεία. Πρόληψη ατυχημάτων καταπολέμηση των ναρκωτικών	<ul style="list-style-type: none"> *Φροντίδα για την προσωπική υγιεινή. * Συμμετοχή σε μια εκστρατεία για την οδοντική υγιεινή. * Δραστηριότητες σχετικές με την έννοια "μια πόλη χωρίς ναρκωτικά". *Συμμετοχή σε ομιλίες και δραστηριότητες σχετικές με την πρόληψη της κατανάλωσης οινοπνευματωδών ποτών και ναρκωτικών ουσιών. Συλλογή αποκομμάτων από εφημερίδες και περιοδικά. * Προετοιμασία δραστηριοτήτων για να γιορταστεί " η ημέρα της παγκόσμιας υγείας" (7 Απριλίου)
<i>Απρίλιος</i>	Ευρώπη	<ul style="list-style-type: none"> *Δημιουργία projects για την Ευρώπη. *Προετοιμασία και συλλογή υλικού (καρτ ποστάλ, σουβενίρ κλπ) για τον εορτασμό της Ημέρας της Ευρώπης, (9 Μαΐου).
<i>Μάιος</i>	Περιβάλλον	<ul style="list-style-type: none"> *Συμμετοχή στην εκστρατεία: "Το σχολείο και η πόλη σου σαν το σπίτι σου". *Οργάνωση της εκστρατείας: "Παρακαλώ μην κάνετε....."

Εν κατακλείδι θα λέγαμε ότι υπήρξε μια κοινή συμφωνία και ένα παράλληλο μοντέλο δράσης σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που είχαν ανάμειξη σε αυτά τα προγράμματα.

Η δημιουργία μιας στάσης ζωής που να βασίζεται σε ένα σύστημα αξιών, το οποίο να είναι μια φυσική απόρροια μιας μακράς εκπαίδευσης που στοχεύει στην προσωπική και ελεύθερη επιλογή των μαθητών, είναι ίσως ένα καθήκον πολύ πιο δύσκολο από μια εκπαίδευση που αποβλέπει στην απλή συσσώρευση γνώσεων. Είναι όμως μια αναπόφευκτη αναγκαιότητα για όσους αντιλαμβάνονται τη δουλειά του εκπαιδευτικού όχι σαν ένα απλό επάγγελμα, αλλά σαν μια πραγματική αποστολή και ευθύνη απέναντι στον κόσμο και στον άνθρωπο.